

ONA TILI VA O'QISH SAVODXONLIGI DARSLARIDA IFODALI O'QISHNING
AHAMIYATI**Turg'onova Shaxnozaxon Esonovna***Farg'ona viloyati Farg'ona tumani**38-o'rta maktab boshlang'ich sinf o'qituvchisi***Mamasidiqova Muazzamxon Maxmudjonovna***Farg'ona viloyati Farg'ona tumani**38-o'rta maktab boshlang'ich sinf o'qituvchisi*

Annotatsiya. *Hozirgi vaqtda boshlang'ich sinf o'qituvchilari yosh o'quvchilarning ifodali o'qishini rivojlantirish muammosiga tobora ko'proq duch kelishmoqda. Ifodali o'qish bolaning har tomonlama rivojlanishi uchun asosdir. Bolalarni to'g'ri va chiroyli ifodali o'qishga o'rgatish - o'qituvchidan kompleks yondashuvni talab qiladigan qiyin ish. Kichik yoshdagi o'quvchilarning shaxsiyatini yanada rivojlantirish, shuningdek, ularning ta'lim va tarbiyasi ushbu vazifaning qanchalik muvaffaqiyatli hal etilishiga bog'liq bo'ladi. Nutq insonning asosiy ehtiyojlaridan biri - muloqotga bo'lgan ehtiyojni qondira oladigan eng muhim aloqa vositasidir.*

Kalit so'zlar: *davlat ta'lim standarti, nutq, Ifodali o'qish, intonatsiya, mantiqiy urg'u, pauza, temp, ifoda vositalari.*

Boshlang'ich umumiy ta'limning davlat ta'lim standarti ta'lim jarayonida o'qituvchi va tengdoshlar bilan o'zaro munosabatda bo'lish qobiliyatini shakllantirishni o'z ichiga oladi. Yaxshi rivojlangan nutq bo'lmasa, kichik o'quvchi muloqot va o'rganishda qiyinchiliklarga duch keladi. Unga tengdoshlari bilan muloqot qilish qiyin bo'ladi, u o'z pozitsiyasini to'g'ri asoslay olmaydi, savol berolmaydi, o'z fikrini og'zaki va yozma ravishda ifoda eta olmaydi. Boshlang'ich umumiy ta'limning davlat ta'lim standartiga muvofiq, boshlang'ich sinf bitiruvchisi o'z pozitsiyasini asoslab bera olishi va o'z fikrini bayon eta olishi, suhbatdoshini eshita olishi va tinglay olishi kerak.

Ona tili va o'qish savodxonligi darsida ifodali o'qish o'quvchilarning axloqiy fazilatlarini va o'qishga moyilligini tarbiyalashga, ularning ijodiy qobiliyatlari va nutqini rivojlantirishga yordam beradi, shuning uchun boshlang'ich maktab oldidagi asosiy vazifalardan biri kichik yoshdagi o'quvchilar uchun ifodali o'qish ko'nikmalarini o'zlashtirishdir. Davlat ta'lim standarti va boshlang'ich umumiy ta'limning asosiy ta'lim dasturi talablari.

Boshlang'ich sinf o'quvchilarini nutqini rivojlantirish tizimida ifodali o'qish muhim rol o'ynaydi. Ifodali o'qish mahorati aqliy va nutq faoliyatining eng muhim turi sifatida va umumiy tarbiyaviy xususiyatga ega bo'lgan va kichik yoshdagi o'quvchilar tomonidan boshqa barcha o'quv fanlarini o'rganishda, Matnni ifodali o'qish ifodalilik kabi o'qish mahoratining sifatiga asoslanadi. Ifoda vositalariga intonatsiya, mantiqiy urg'u, pauza, temp, ovozning kuchi va balandligi kiradi.

Ona tili va O'qish savodxonligi darslarida o'qituvchi o'quvchilarning ifodali o'qishini rivojlantirish ustida ishlaydi. Ifodali o'qish mahoratiga o'rgatishda asosiysi matnni tushunish,

muallifning asar qahramonlariga munosabati, shuningdek tasvirlangan voqealarga o'zining munosabati hisoblanadi.

Ertaklarni ifodali o'qish o'qish fanining asosiy bosqichlaridan biridir. U ertaklarni hissiy va yaxlit idrok etishni ta'minlaydi va o'quvchida nutqning talaffuz madaniyati bilan bog'liq bo'lgan muayyan ko'nikmalarni rivojlantirishga qaratilgan. Ifodali o'qish qobiliyati tabiiy qobiliyat emas, uni doimiy ravishda diksiya va ovozni o'rgatish orqali rivojlantirish va rivojlantirish mumkin va kerak. O'quvchilar ifodali o'qish asoslarini egallashlari uchun nafasni to'g'ri taqsimlashga o'rgatish, ular to'g'ri artikulyatsiya ko'nikmalarini egallashlari, nutqlarini puxta rivojlantirishlari kerak.

Boshlang'ich sinf o'quvchilari ifodali nutq asoslarini egallashlari uchun muhim shartlar quyidagilardan iborat:

✓ Nutq jarayonida nafasni to'g'ri olish va to'g'ri taqsimlay bilish.

✓ Har bir tovushning to'g'ri artikulyatsiyasiva diksiya (burro gapirish) malakasini egallash.

✓ Adabiy talaffuz me'yorlarini egallash.

Ona tili va o'qish savodxonligi darslarida ifodali o'qishga tayyorlanish shartli ravishda uch bosqichga bo'linadi:

1. Asarning aniq mazmunini tushunish unda qatnashgan shaxslarning xatti-harakatini tahlil qilish, asarning g'oyasini belgilash, ya'ni asarning g'oyaviy-mavzuviy asosini , uning obrazlarini badiiy vositalari bilan yaxlit holda tushunish.

2. Matnning qaysi joyida to'xtam (pauza) qilishni, mantiqiy urg'uning o'rnini, o'qish tempini belgilab olish.

3. O'qishni mashq qilish, muallif fikrini, uning tasvirlangan voqea-hodisalarga va qatnashuvchi shaxslarga munosabatini ovoz bilan ifodalay olish uchun matnni qayta o'qish.

Xulosa qilib aytganda, Ifodali o'qish alohida san'atdir. U o'quvchidagi nutqiy ko'nikma va malakalar bilan bog'liq holda rivojlanib boradi. Hech kim tug'ma notiq bo'lib tug'ilmaydi. Ifodali o'qishni hamma ham o'rganishi mumkin. Har bir matnda qanday mazmun aks etgan bo'lsa, uning o'ziga xos ohangini ham ifodalash zarur bo'ladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Azizxodjaeva N.N. Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat. (O'quv qo'llanma) –T.: Moliya, 2003. 23-bet

2. Постановление кабинета Министров Республики Узбекистан об Утверждении Государственных Образовательных Стандартов среднего и среднего специального, профессионального образования. г. Ташкент, 6 апреля 2017 г., № 187.

3. Akramova G.R. MODERN APPROACHES TO THE DEVELOPMENT OF CRITICAL THINKING OF STUDENTS. European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences Vol 7 (10). [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://www.idpublications.org/wp-content/uploads/2019/09/>. (дата обращения: 20.01.2020).

4. <https://cyberleninka.ru/article/n/vyrazitelnoe-chtenie-i-ego-rol-v-razviti-rechi-mladshih->